

Nr 25.

Ankom till riksdagens kansli den 18 mars 1920 kl. 4 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 25, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om övervägande och eventuellt förslag beträffande reglering av förhållandet mellan landsbygden och städerna m. m.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott *Motionen.* hänvisad motion, nr 184, har herr *Lindhagen* hemställt,

att regeringen ville överväga, hos vederbörande ställa under debatt samt eventuellt framkomma med successiva förslag uti följande av dagspolitiken väsentligen försummade spørsmål, nämligen angelägenheten att reglera:

a) *förhållandet mellan landsbygden och städerna* eller frågan

1. om städernas, särskilt storstädernas, tillväxt skall få bero på slumpen och den enskilda företagsamheten eller

2. om för städernas, särskilt storstädernas, tillväxt bör sättas någon gräns, så att de ej överflygla folket, äventyra rasen genom sin onatur på många sätt samt hota en växande myckenhet människor med plötsliga utbrott av livsmedelsbrist, farsoter, trångboddhet, dyrtid och arbetslöshet;

b) *förhållandet mellan jordbruk och industri* eller frågan

1. om den ena eller andra näringens dominerande skall få bero av slumpen och den enskilda företagsamheten allenast eller

2. om för industrien bör sättas någon gräns, så att den ej överflyglar folket, berövar det möjligheterna till ett naturenligt levnadssätt och skapar existenser, som ständigt hotas av konjunkturer;

c) *förhållandet mellan befolkningens tillväxt och landets resurser* eller frågan

1. huruvida och till vilken gräns landet kan tillbörligt sörja för en växande befolknings behov av föda, kläder, bostad, värme och ljus samt

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 12 saml. 2 avd. 12 häft. (Nr 25—26.)

2. särskilt huru tillgång till jordbruk med byggnadsvirke, bränsle och ljus skall kunna tillförsäkras de nya barnskaror, som utgå ur jordbrukarhemmen, och även andra;

d) *förhållandet mellan de nationalekonomiska värdena och mänsklig-hetsvärdena* eller frågan

1. om den materiella nyttan, uttryckt i pengar efter marknadspris, är den viktigaste faktorn i den sociala frågan, såsom tidens statskonst merendels lär, eller

2. om personlighetens inre utveckling, uttryckt i andliga förmögenheter, som ej äro till salu, också äro värden att beakta vid de sociala spörs-målen begrundande.

Beträffande motiveringen till denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet.

Motionären har velat lägga under debatt ett helt komplex av stora och betydelsefulla socialpolitiska spörs-mål, och utskottet medgiver villigt, att motionärens helt visst av humanitet och idealism burna framställning av dessa spörs-måls innebörd och deras inbördes sammanhang bjuder en rikedom av tankar, av vilka en del otvivelaktigt äro värda att beaktas. Det torde ej heller kunna göras någon befogad gensaga mot det berättigade i att, såsom i motionen skett, inställa de ifrågavarande problemen mot bakgrunden av oförnekligen svåra sociala missförhållanden, vilka måste erkän-nas vara olyckliga följdföreteelser av industrialismens omskapande inverkan på utvecklingen av den ekonomiska samhällsordningen. Men utskottet har icke kunnat följa motionären i dennes uppslag till positiva åtgärder för att råda bot på dessa missförhållanden. Visserligen måste en social välfärds-politik inrikta sig på åtgärder, vilka — för att begagna motionärens ut-tryck — »söka sig ned till det ondas rötter». För en verklig framstegs-politik måste det dock ligga fjärran att, såsom motionären tyckes avse, genom konstlade medel söka vrida utvecklingen tillbaka för att finna en återgång till ett längesedan passerat socialekonomiskt skede. De positiva åtgärder, till vilka motionären i första hand hänvisar, peka nämligen all-deles direkt i en dylik reaktionär riktning.

Tydligast framträda dessa reaktionära drag i motionärens anvisningar på vissa tvångsåtgärder för att i den av motionären önskade riktningen reglera *förhållandet mellan landsbygden och städerna*. Med utgångspunkt iorststädernas skuggsidor finner motionären städernas och speciellt stor-städernas fortgående tillväxt vara i och för sig ett ont, som bör bekämpas; och efter en undersökning av orsakerna till städernas tillväxt i invånare-antal ifrågasätter motionären dels förbud för industriens uppkomst i stads-

samhällen utom för tillgodoseende av samhällets egna lokala behov, dels ett övervägande, huruvida icke inflyttning till städerna, särskilt storstäderna, skulle kunna förhindras bland annat genom principiellt förbud mot uthyrning eller kommunalt anskaffande av bostäder åt andra personer än dem, som vid en viss tidpunkt vore bosatta i staden. Häremot torde endast behöva erinras, att en dylik prohibitiv politik skulle fullständigt bryta med grundsatsen om varje medborgares oförytterliga rätt att fritt välja sin bostad och sitt arbetsfält. Därjämte vill utskottet även framhålla, att motionären själv visat sig hava uppmärksammat vissa utvecklingstendenser, vilka på ett mera naturligt sätt verka i den av honom önskade riktningen, såsom uppkomsten av storindustri mångenstädes på landsbygden, undervisningsanstalters förläggande till landsbygden och åtgärder i flera hänseenden för att åt landsbygden bereda största möjliga tillgång till resurser och bekvämligheter, som hittills i övervägande grad stått städerna till buds. Ett fortskridande på denna väg torde öppna rika möjligheter till hämmande av landsbygdens avfolkning och en socialt icke önskvärd befolkningsanhopning i städerna. Villigt må erkännas, att i detta hänseende mycket ännu återstår ogjort, men rättvisligen måste också erkännas, att statsmakterna visat sig hava öppen blick för betydelsen av denna fråga.

Även beträffande *förhållandet mellan jordbruk och industri* låter motionären komma till synes en uppfattning, som företer ett reaktionärt drag. Vilken åskådning som än må göras gällande i fråga om den samhälleliga produktionens organisation, torde ingen meningsskiljaktighet numera yppas därom, att de naturliga betingelserna skola vara allena avgörande för såväl den ena som den andra näringsgrenens sunda utveckling. Att, såsom motionären ifrågasätter, till förmån för jordbruket med konstlade medel beskära industriens utvecklingsmöjligheter innebure tydligtvis ett tillbakagående i stället för ett framåtskridande. En social framstegspolitik förutsätter, att samhällets alla nödvändiga produktivkrafter tagas i anspråk, så långt som deras egen inneboende utvecklingsmöjlighet medgiver, till en samverkan, som betingas av deras inbördes avhängighet av varandra.

I fråga om *förhållandet mellan befolkningens tillväxt och landets resurser* förbjuder oklarheten i motionärens såväl hemställan som motivering varje försök att få ett rätt begrepp om de positiva åtgärder, som motionären anser böra vidtagas för att få fastställd gränsen för landets förmåga att tillbörligt sörja för en växande befolknings materiella behov. Att döma av motiveringen synes emellertid motionären själv hysa |den uppfattningen, att denna gräns redan blivit uppnådd, och att man helst borde så småningom åstadkomma en minskning av folkstocken. Utan att närmare ingå på detta spörsmål håller utskottet emellertid före, att motionens brist på

klarhet beträffande den uppkastade frågans reala innebörd utgör tillräckligt skäl att lämna motionärens hemställan i denna del utan avseende.

Samma oklarhet vidlåder även motionens sista del, som angives avse *förhållandet mellan de nationalekonomiska värdena och mänskligetsvärdena*. Denna oklarhet framträder så mycket skarpare, som motionären oaktat den häftighet, varmed han reagerar mot vad han kallar ett system, »byggt utslutande på materialistiska läror med förbiseende av de andliga verkligheterna, mänskligetsvärdena», omedelbart därefter i fortsättningen visar sig icke alldeles sakna blick för sambandet mellan materiellt och andligt. Såsom bevis för den mycket förnuftiga satsen, att det ligger också ekonomisk förtänksamhet i hänsyn till det andliga inom människan, hänvisar motionären nämligen till en hel rad av yttringar utav sådan ekonomisk förtänksamhet; och, såvitt utskottet kunnat finna, hänföra sig alla dessa av motionären anförda exempel på ekonomisk förtänksamhet till socialt viktiga spørsmål, vilka just för närvarande utgöra föremål för statsmakternas livliga intresse. Utskottet antager, att icke ens motionären förutsätter, att detta intresse skulle vara blottat på hänsyn till betingelserna för en sund personlighetsutveckling.

Av det nu anförda torde framgå, att utskottet icke kan till någon del förorda motionärens hemställan; och får utskottet alltså hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 18 mars 1920.

På utskottets vägnar:

OSKAR NYLANDER.

Närvarande: herrar *Nylander, Larsson, Norling, Johansson* i Lövholmen, *von Hofsten*, Malmberg* och *Almkvist**.

*) Ej närvarande vid justeringen.